

ANLAŞMALI BOŞANMA

Türk hukukunda anlaşmalı boşanma Medeni Kanun'un 166. Maddesinin 3'üncü fıkrasında düzenlenmiştir. Kanuna göre eşlerin boşanma için birlikte başvurmaları veya bir eşin açtığı davanın diğer eş tarafından kabulü durumunda, anlaşmalı boşanmak mümkündür. Hâkimin tarafları bizzat dinlemesi, iradelerinin serbestçe açıklandığını gözetmesi, eşler arasında düzenlenen yan sonuçlara ilişkin anlaşmayı denetlemesi ve buna göre boşanma kararı vermesi gerekmektedir. Anlaşmalı boşanma olanağının sağlanması ile eşlere, basit ve önceden belirlenmiş koşullara uyarak, süratli bir şekilde evlilik birliğini sona erdirmeye imkânı tanınmış olmaktadır.

Anlaşmalı boşanmanın koşulları şöyledir:

1- Evlilik birliğinin en az bir yıl sürmüş olması:

Eşlerin anlaşarak boşanabilmeleri için kanunun aradığı ilk koşul, evliliğin en az bir yıl sürmüş olması gereğidir. Bu koşulun varlığı hâkim tarafından resen araştırılacak ve bir yıllık süre dolmamış ise anlaşmalı boşanmaya karar verilemeyecektir. Bu bir yıllık sürenin başlangıcı, en erken evlenmenin kurulduğu tarihtir.

2- Eşlerin boşanma konusunda iradelerinin birleşmesi:

Anlaşmalı boşanmanın ön şartı eşlerin boşanma konusunda irade birliğine varmış olmalarıdır. Türk hukukunda MK. Md. 166/3 hükmü, bu irade birlikteliğinin, birlikte başvuru veya bir eşin açtığı davanın diğeri tarafından kabul edilmesi yolu ile gösterilmesini aramaktadır. Bu iki halde, diğer koşullar da var ise, evlilik birliğinin temelinden sarsılıp sarsılmadığı hâkim tarafından hiç araştırılmaksızın (kesin kanuni karine gereği) boşanmaya karar verilecektir. Diğer yandan, eşlerin boşanmayı isteme konusundaki iradelerinin de sağlıklı bir düşüncenin ürünü olması ve her hangi bir iradeyi bozan sebep ile de sakatlanmamış olması gerekir.

3- Hâkimin eşleri bizzat dinleyerek iradelerinin serbestçe açıklandığına kanaat getirmesi:

Eşlerin birlikte başvurmaları veya bir eşin diğerinin davasını kabul etmesi durumunda evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı yolundaki kesin kanuni karine hüküm ifade edecektir. Artık bu aşamadan sonra hâkimin, gerçekten evlilik birliğinin temelinden sarsılıp sarsılmadığı konusunda bir araştırma yapabilmesi mümkün olmadığı gibi, eşler arasındaki olayların evlilik birliğinin temelinden sarsıp sarmaya yetip yetmediğini de araştıramayacaktır. Hâkim evliliğin gerçekten yıkılıp yıkılmadığını doğrulama yetki ve sorumluluğunda olmadığı gibi eşlerin evliliğin sarsıldığı/çöktüğü düşüncesine sahip olduklarını tespit etmesi de gerekmemektedir.

Hâkim boşanma iradesinin ciddi olduğuna ve serbestçe oluştuğuna, takdir yetkisine dayanarak ve gerekli bütün araştırmaları yaptıktan sonra karar verecektir. Hâkim, eşlerin boşanmaya yönelik irade beyanlarında yanıltılmış olup olmadığını da kontrolle yükümlüdür.

Ayrıca MK. 166/3. maddesinde hâkimin tarafları bizzat dinlemesi gerektiği emredici bir biçimde düzenlenmiştir. Buna göre bu aşamaya kadar başvurusunu temsilci ile sürdürebilecek olan eş de artık mahkemeye gelecek ve hâkim tarafından boşanma iradesinin serbestliği konusunda bizzat dinlenecektir. Hâkim gerek görmesi halinde dinlenmenin amacına ulaşabilmesi için tarafları birden çok kez dinlemesi de mümkündür. Bir eşin açtığı davanın diğer eş tarafından kabulü üzerine

yargılama, (çekişmesiz usulde) anlaşmalı boşanmaya dönüşmüşse, sadece, davalı eşin dinlenilmesi ile yetinilemez. Davayı açan asilin de dinlenilmesi gerekir.

Eşlerin saiklerinin dikkate alınıp alınmayacağı hakkında Yargıtay 2. HD. 20.10.1993 tarihli 8625 E. 9559 K dosyasında şöyle karar vermiştir. "...Mahkemece davanın reddine esas alınan "davacının babasından dulluk maaşı almak düşüncesi ile davayı açmış olabileceği" şeklinde ifade edilen saike ilişkin olup boşanma konusunda serbest iradeyi ortadan kaldırmaz" demektedir. Fakat diğer bir kararında (Yargıtay 2HD. 17.01.1991 7288 E. 9704 K.) ise, bu görüşünün tersine; " tarafların yetim aylığı alma, eşin borcu sebebiyle malları takip ve hacizden kurtarma gibi mali sebeplerle boşanma isteğinde birleşmeleri, evlilik birliğinin temelinden sarsıldığına karine oluşturacak bir irade açıklaması olamaz." demektedir.

4- Hâkimin boşanmanın mali sonuçları ile çocukların durumu hususunda eşlerce kabul edilecek anlaşmayı (protokolü) uygun bulması:

MK. nın 166/3. Maddesi doğrultusunda, eşlerin anlaşarak boşanabilmeleri için varlığı aranan diğer bir koşul da, eşlerin mali konularla çocukların durumu hususunda bir protokol düzenlemeleri (anlaşma yapmaları) ve bu düzenlemenin hâkim tarafından uygun bulunmasıdır. Anlaşmalı boşanmanın maddi koşullarından biri olan bu koşul da kamu düzenindendir ve varlığı sağlanamıyorsa anlaşmalı boşanma yolu kapalıdır. Kanun koyucu boşanma konusunda anlaşılan eşlerin, boşanmanın yan sonuçları üzerinde de anlaşmalarını istemiştir. Çünkü aslında boşanmanın hukuk tarafından düzenlenmesinin en önemli nedeni boşanmanın yarattığı sonuçlardır. MK. Md. 166/3' de boşanma isteminin, zorunlu bir unsur olarak aranan, taraflarca kabul edilecek düzenlemenin boşanmanın mali sonuçları ile çocukların durumu hususunda olacağı belirtilmektedir. Kanun koyucu bu ifade ile anlaşmanın (düzenlemenin) asgari içeriğini belirlemek istemiştir. Ancak düzenlemede yer alacak konulara ilişkin sınırlayıcı bir sayı yoktur. Niteliği ile uygun düştüğü oranda eşler, diğer konulara da bu anlaşmada yer verebilirler. Belirtilmelidir ki, boşanmanın kanun gereği doğan sonuçları konusunda, eşlerin anlaşma yapabilme olanakları yoktur.

MK. md. 166/3'den de açıkça anlaşılabilirliği üzere, hakim, eşlerin önüne getirdikleri düzenleme ile kural olarak bağlı değildir. Zira maddede açıkça, hâkimi düzenlemeyi uygun bulması gerektiği, anlaşmada uygun bulunduğu değişiklikleri yapabileceği (önerebileceği) belirtilmektedir. Ancak bu bağlı olmamayı hâkimin, eşler tarafından önüne getirilen bu düzenlemede, takdir hakkı çerçevesinde, eşlerin ve çocukların menfaatlerine bir aykırılık bulunduğu vicdanen inanması halinde bağlı olmadığı, düzenlemenin menfaatlere uygun bir hale getirilmesini isteyebileceği tarzında anlamak gerekmektedir. Tersî durumunda, zaten hâkimin anlaşmayı uygun bulmamasının haklı bir gerekçesi de yoktur. Yargıtay 2. HD. nin bu konuda vermiş olduğu 12.12.1994 tarih ve 12452/12840 sayılı kararı da bu şekilde yorumlayabilmek mümkündür. Her ne kadar Yargıtay bu kararında, "3444 sayılı yasa ile değişik Medeni Kanunun 134/2 maddesi uyarınca tarafların getirdiği ve üzerinde anlaştıkları konular hâkimi de bağlar" demekte ise de, bu ifadeyi, hakim takdir hakkı çerçevesinde, bir aykırılık yoksa bağlar biçimde anlayabilmek mümkündür. Ayrıca bu konuda yine Yargıtay 2. HD 9.3.2009 tarihli 2008/1912 E. ve 2009/4076 sayılı kararında bu hususta görüşünü şöyle bildirmiştir. "Taraflar hazır bulunup, bizzat anlaştıklarını açıklamaz veya hakim tarafların anlaşmalarını uygun bulmaz ise, taraflardan delilleri sorulup, toplanması sonucunda evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olup olmadığının kanunun 184. maddesi çerçevesinde takdiri gerekirken, davacı ve davalı asil dinlenilmeksizin taraf vekillerinin beyanları ile boşanma hükmü kurulmuş olması usul ve yasaya aykırıdır."

Hakim, eşlerin mahkemeye getirdikleri düzenleme konusunda, bizzat eşler ve çocuklar açısından bir sakınca görüyorsa, sakıncaları giderecek şekilde eşlere bu düzenleme üzerinde değişiklik yapılmasını önerecektir.

Bu konuya örnek olarak Yargıtay 2 HD' nin vermiş olduğu 2005/10528 E ve 2005/13106 K. sayılı kararı gösterilebilir. Bu karara göre "4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 166/3. maddesinde, en az bir yıl sürmüş evlilikte eşlerin birlikte başvurması ya da bir eşin diğerinin davasını kabul etmesi halinde evlilik birliğinin temelinden sarsılmış sayılabileceği öngörülmüştür. Bu halde dahi boşanma kararı verilebilmesi için, hakimin bizzat tarafları dinleyerek iradelerinin serbestçe açıklandığına kanaat getirmesi ve boşanmanın mali sonuçları ile çocuklarının durumu hususunda taraflarca kabul edilecek düzenlemeyi uygun bulması gerekmektedir. Hakim, tarafların ve çocukların menfaatlerini göz önünde tutarak bu anlaşmada gerekli gördüğü değişiklikleri yapabilir. Bu değişikliğin kabulü halinde boşanmaya hükmolunur."

Son olarak MK. md. 166/3 doğrultusunda anlaşarak boşanmak isteyen eşler, aralarındaki anlaşmayı mahkemeye sunduktan ve gerek görülüyor ise, hakim tarafından değişiklik önerileri getirilip, bu aşama da geçtikten sonra, yargılamanın her üç süjesinin de katılımı ile ortaya çıkan bu anlaşma, boşanma kararı ile birlikte kararın (hükmün) ve yazılı kararın sonuç (ilamın hüküm sonucu) kısmında yer almalıdır.